

Н. Т. Костюк, М. М. Роженко

Не зраджуйте *alma mater*

Київ 2009

1. До опусів Ганни Горак (Пасквіль з претензією на бестселер)

Коли я дізналась, що професор Горак видала мемуарну книгу «Сорок сороків» про філософський факультет, то зраділа, бо й сама відчувала необхідність розповісти про нього в його новітній історії. Знання історії потрібне теперішньому поколінню студентів, аспірантів та викладачів для розуміння того, що відбувається зараз і прогнозування майбутнього. Що відбувалось на факультеті, які проблеми розв'язувались, які вчені працювали, що являв собою студентській колектив і т.д і т.п. Але намагання віднайти в книзі Горак об'єктивну відповідь на ці та інші питання виявилось марним.

З одного боку, в книзі зібрано великий і до того ж оформлений з журналістською майстерністю, матеріал, який, з усього видно, збирався Горак не один рік. Проте, з другого боку, позитивне, що є в книзі, часто-густо перекреслюється спотвореною інформацією про діяльність окремих факультетських структур, а також про працю багатьох шанованих людей, що працювали в цей час. Дійти до такого висновку дозволяє мені обізнаність, пов'язана з п'ятдесятирічним стажем роботи на факультеті. Більше того, скажу, що я не стала б витратити свій час, якого у мене, на жаль, залишилось так мало, щоб не висловити своє негативне ставлення до принизливих образ в книзі Горак моїх колег, професорів, доцентів і друзів, особливо з числа тих, що були ветеранами війни. До цього спонукає світла пам'ять про них. Інакше не стала б займатись пранням білизни, яку так безжально, «по-бабськи» (це словосполучення неодноразово використовує Горак, коли пише про когось) забруднила.

Ганна Горак в моїй пам'яті ніколи не сприймалась як якесь світило на філософському небосхилі. Але цілком згодна з її оцінкою себе як такої, що «не пасла задніх». Вона захистила докторську, отримала звання професора, і це вже про щось говорить, особливо, коли мова йде про професора-жінку. Разом з тим, ніколи не чула з її боку якихось критичних висловлювань на адресу колег, тим більше, керівництва факультету чи університету. І раптом бомбою, що розірвалась, сприйняла її заяву, виголошену в книзі, що В.В.Скопенко, який довгий час очолював університет і зараз пішов у відставку, – «Хам». Якщо Горак так безапеляційно дає вбивчу характеристику ректору, то що вже від неї можна чекати, коли вона буде розповідати про деканів, завідуючих кафедрами й звичайних, не обтяжених повноваженнями, працівників факультету та студентів.

Щоб ознайомити читачів з деякими з цих «доброзичливих» суджень, що знаходяться майже на кожній сторінці в книжці Горак, коли вона веде розмову

про своїх колег, процитую наступні зразки. Директор ІПК доктор філософ. наук проф. Нелеп, виявляється «не піднявся до філософського світорозуміння» (с.243). Проф. Карнаухов «дратував снобізмом, що переростав у нього в презирство до підлеглих, а під кінець – у найчистіший вид ретроградства» (с.50). Доцент Коробко виявляється був ніким іншим як «вишколеним кагебістом» (с.74). Проф. Гончаренко «був махровим ретроградом і, хоч діяв він на соціологічному полі, дух новаторства був несумісним з ним..., як правило діяв «тихою сапою» і особливо досягав успіху в цьому на посаді секретаря вченої ради» (с. 75). Проф. Роженко, який захистив в університеті докторську дисертацію, – «безплідна і зловива особа» (с.275). Калакура – «майстер чорних справ в середовищі суспільствознавців».

Найбільше негативу дісталось екс-декану Надольному. Для нього відведено навіть окремий «опус» під назвою «Надольщина». Надольного Горак подає людиною, яка довгий час очолюючи факультет, «засвоїла ієзуїтську манеру поведінки і, разом з тим, вміла догоджати начальству, оточила себе улесливими й бездарними людьми» (с.90). Перелік таких і подібних до них пасквільних характеристик людей в «опусах» можна було б продовжити. Але, гадаю, достатньо вже наведених.

Коли читаєш усе це, то не покидає думка, як же потрібно зневажати своїх колег, особливо з числа тих, хто вже пішов в небуття, щоб такими чорними мазками деформувати уяву про них у тих людей, які їх не знали. Звичайно, люди не бездоганні. Але коли професор в особі Горак хоче розповісти про негатив, то професійний і моральний обов'язок вимагає її не відступати від фактологічного матеріалу, враховувати особливості буття людини в конкретних умовах та багато чого іншого. Дотримання таких вимог потрібне, в першу чергу, філософам соціального профілю, до яких належить Горак, звісно не до «істматюків», від яких вона відмежовується. Без врахування всього цього і багато чого іншого критика перетворюється в критиканство, яким, на жаль, відзначається книга.

Кидається в очі, що в книзі, хоч і завуальовано, протиставляються головні філософські установи Києва – Інститут філософії НАНУ і філософський факультет Національного університету ім.Т.Г.Шевченка. За Горак, філософський факультет з його численними недоліками, на протигагу Інституту філософії з його корифеями, поступався останньому не тільки в недалекому минулому, але й поступається тепер. Безсумнівно, такі особистості, як Копнін і Шинкарук, і для Університету, і для Інституту залишаються фігурами однаково вагомими, особливо для університету, де вони працювали та формувались, як вчені, й працювали, як визнані студентами і всією філософською громадськістю талановиті викладачі. Безсумнівно, в університеті добре знають Босенка та Яценка і менше – Іванова, якого Горак подала, однак, не тільки, як значущого філософа нашого часу, але й «з космічним потенціалом неосяжної душі та інтелекту». Цим трьом філософам вона відвела кожному окремо опус з висловленим співчуттям до завершення їх долі. Майже побіжно згадала про жіночий контингент інституту, дуже приємних філософинь,

тривалий час працюючих в інституті і відомих за його межами, професорок Сохань і Нічик. Проігнорувала і не назвала чомусь Депенчук.

Зараз на інститутському олімпі перебувають Попович і Кримський. Однак, як викладачі, вони в університеті менше знані, аніж Копнін і Шинкарук. Той дифіраμβ, який співає їм в книжці Горак, подаючи їх своїми однодумцями, на відміну від недолугих деканів і завідуючих кафедрами та керівників інших факультетських структур, говорить сам за себе. Наприклад, коли вона заявляє, що, якби замість нині діючого декана був обраний хтось інший, то справи на факультеті пішли б краще, «без духовного зубожіння». Так само, коли безапеляційно заявляє, що замдекани тепер «всі, як на підбір, люди, у яких немає ні грама філософічності», або твердить, що на факультеті працюють безсловесні «тишки-мишки» типу голови профкому неадекватного в ролі професора, та представляє багато інших подібних зарисовок, то це вже багато про що говорить..

Я зовсім в іншому світлі сприймала і сприймаю факультет. Нещодавно надрукувала своє враження про нього, а тому не буду повторювати те, про що вже сказано. Не сприймаю різко критичних оцінок Горак всього, що відбувалось і відбувається не тільки на факультеті, а й в університеті в цілому. Як відомо, в університеті за час його майже двохсотлітнього існування вироблені і закладені значні традиції і накопичено позитивний досвід. З його стін вийшло багато висококласних фахівців, які уславили Україну і стали відомими за її межами. Недоліки, які безсумнівно були і зараз мають місце, коли їх абсолютизувати і гіпертрофувати, то, як кажуть, за окремими деревами не побачиш лісу. Саме так робить філософія Горак, спотворюючи уяву про факультет і університет.

Поширення пасквілю на Національний університет ім.Т.Г.Шевченка в Україні і за її межами, звісно негативно впливає на його престиж. Але Горак це не турбує, бо лідерство на роль провідного науково-учбового закладу в Україні вона вже віддала Соломонівському університету, в якому тепер працює. І без усяких коливань заявляє, що його вона ставить вище Національного університету ім.Т.Г.Шевченка.

Не стану полемізувати з Горак і відносно персони экс-ректора. Дійсно, у нього було багато вад, що негативно впливали на його взаємини з людьми. Складними з ним були і у мене взаємини, як наслідок неприйняття його повсякчасно незаслужених негативних оцінок роботи окремих деканів, професорів і недооцінки ролі жінок в університеті, що призвело до виключення мене із складу університетської великої вченої ради і ректорату. Проте, попри все, Горак не має морального права обзивати людину, тим більше экс-ректора, хамом, ймовірно не усвідомлюючи того, що при цьому вона топче, в першу чергу, свою гідність. Розмови про те, що вона начебто має право на суб'єктивізм, тут недоречні.

Особисті враження й оцінки Горак подає як «гранично об'єктивні», хоч в дійсності вони сприймаються мною, як вельми суб'єктивні і навіть хворобливі. Чого варті, зокрема, її розповіді про пенсіонерів? Їх экс-ректор, виявляється, «безжально викидав на смітник», «витуряв», «виштовхував» і т.п. Такими і

подібними словосполученнями, принизливими для пенсіонерів (невже цього не розуміє інтелігентна, «не першого покоління» жінка, яка, хоч ніхто її про це не просив, взяла на себе роль захисника). Кидається в очі, що на фоні своїх обвинувальних сентенцій на адресу ректора і захисту пенсіонерів Костюк, Білогуб, Гочаренко, Горак переслідувала ціль продемонструвати свою гідність і незалежність передчасним поданням заяви про вихід на пенсію з 1 вересня 1996р., щоб у 1997р. працевлаштуватись у Соломонівському університеті.

Але не такою була ситуація з пенсіонерами, як її малює Горак. Вступивши в пенсійний вік, Костюк відкинула пропозицію ректора працювати за контрактом. Білогуб перейшла працювати до Києво-Могилянської академії. Гончаренко, за згодою ректора, перейшла працювати на іншу кафедру, де відкрилась вакансія. Відзначу, що рейтинг викладачів Шевченківського університету завжди був високий, і їх охоче брали інші учбові заклади Києва. Гончаренко і зараз продовжує працювати в одному із вузів Києва.

А у випадку з Костюк реалізувалась промовка, що немає лиха без добра. Поява вільного часу дозволила їй займатись улюбленою справою – вишиванням художньою гладдю. Участь у художніх виставках, показ вишитих картин по телебаченню послужили підставою для надання їй в Спілці художників відповідного звання. Окрім цього Костюк почала також активно займатись журналістикою (про це трохи докладніше буде сказано далі). Але найголовнішим стало те, що її обрали академіком АН ВШУ, а в останні роки секретарем відділення філософії і історії цієї академії, де і зараз продовжує працювати. Тому крокодилячі сльози, які проливає Горак за пенсіонерів заради підняття свого «рейтингу», недоречні. Немає чого їй так незграбно лізти в душі людей.

З нагоди кілька слів скажу щодо розумувань Горак про інтелігенцію. Виявляється, за її подачею, в нашому філософському співтоваристві більшість (80%) складають інтелігенти «першого покоління», тобто вихідці від робітників і селян. Вони, за Горак, не спроможні розвивати філософію на належному рівні, правда, не без виключення. Наприклад, наголошує вона, Шевченко був інтелігентом у першому поколінні.

В сучасній філософії інтелігентом першого покоління є, на її думку, талановитий Лой та неназвані інші. Розумуючи далі, десь ближче до кінця книги, подає список свого бачення найталановитіших філософів університету й інституту новітнього часу. Правда, «покоління» при цьому не зазначається. Таким чином, дуже багато талановитих філософів з цих установ, що залишились за межами уваги Горак, від цього, гадаємо, не стали менш талановитими. Міру талановитості визначає не Горак, вона дуже забагато на себе бере, керуючись у визначенні головним чином своїми симпатіями чи антипатіями, а Вчені ради, де обговорюються дисертації з супроводжуваними їх публікаціями, не кажучи про опубліковані книжки і яскраві статті в провідних журналах. А щодо розповідей Горак про відмінність між розумовими можливостями інтелігенції першого, другого і навіть третього поколінь та від них взагалі тхне чимось неприємним. Історії вже відомі намагання поділяти

людей за генетичною ознакою, і також відомо до чого вони призводили і чим закінчувались.

Докладніше зупинюсь на проблемі дітей і батьків, яку Горак в книзі неодноразово підіймає, і в тому разі коли розповідає про свого батька, звинуваченого у зраді «ворога народу» і потім реабілітованого, і тоді, коли розповідає про экс-завідуючих кафедрами Костюк і Левчук, які за її словами, досягли успіху в своїй кар'єрі, завдяки впливу своїх відомих батьків. Щоб розібратись в усьому цьому не завадило б, щоб хтось написав роман «Батьки і діти» оновленого типу. Але за відсутністю такого я буду змушена розбиратись сама. Зробити це нелегко, бо, як виявилось, хоч ми з Горак досить довгий час працювали на одному факультеті, події, що на факультеті відбувались і людей, які на ньому працювали, ми сприймаємо через різні призми бачення. Винятком тут могло бути лише сприйняття на віру розповідей Горак, поданих здебільшого в рожевому світлі, про її спілкування з студентами філософського факультету. Їх я менше знала, бо моє педагогічне навантаження було сконцентроване в основному на природничих факультетах. Але і про її педагогічну роботу, не таку вже й беззмарну, у мене склалось певне враження.

Свого часу я була присутньою не то на засіданні Вченої ради, не то ректорату, де розбирався гострий конфлікт між Горак і студентами, які відмовились слухати її лекції. Не знаю, чи це був локальний конфлікт, чи дещо більше. Знаю лише те, що тільки завдяки ректору – «заскоружлому хіміку», а також, завдяки співчуттю, викликаному Горак у студентів після ознайомлення їх з трагедією її розстріляного батька, студенти відступили, і Горак залишилась працювати в університеті.

Хочу на конфлікт Горак зі студентами подивитись з морально-етичної сторони. З моєї точки зору, пам'ять про батька вона використовувала, пробачте, в залежності від потреб. Про трагічну долю свого батька вона нагадала, щоб викликати співчуття, коли це їй було потрібно, і з цією ж метою, коли це було потрібно, інформацію про батька приховувала або спотворювала. Я безжально ставлю це питання, бо й Горак безжальна до моїх колег і друзів. Я теж втратила батька, який загинув 1941 року в бою під Києвом, і для мене дівчинки - школярки це було трагедією. Пам'ять про наших батьків (на жаль, не у всіх буває такою) повинна бути у мене, у Горак і всіх дітей війни і репресій, що втратили батьків священною, не співзвучною з іншими інтересами.

Враження про батька Горак, як справжнього люблячого батька, складається, від його зворушливих слів звернених до неї, «дорогої і рідної донечки», які приведені в книзі. За душу беруть слова від «розбитого життям батька», який пише, що «своїми думками завжди був і буде біля неї» і інші не менш зворушливі слова. Горак вдалось зробити кар'єру, але відчуття провини, або, як вона сама пише, «зради батька», не залишало її. То хай вже все було б так, як сталося. Люди, якщо не виправдали, то у всякому разі, її б зрозуміли, коли вона, поступаючи в університет, приховала інформацію про батька. Але коли знівечену долю батька вона використовує, як щит, проти обурених студентів, то це вже пробачте...

Звісно, що та гра з пам'яттю батька, яку Горак собі дозволила, обходиться їй нелегко. Я не психолог, але наважусь висловити свою думку, бо впевнена, що надлом в душевному стані Горак, провокує суперечливість і непослідовність у її відношеннях до людей. Інакше, як зрозуміти, коли в книзі суцільно приводяться діаметрально протилежні оцінки однієї тієї ж людини Коли, наприклад, в одному місці книги з сердечною подякою і приязню пише про Карнаухова, як душевну людину, за те, що він порадив їй розповісти правду про розстріляного батька, і вона це зробила, знявши тягар зі своєї душі, а сам Карнаухов, тоді ще комсорг, спустив справу на тормозах. А в іншому місці в книзі, де знову мова йде про Карнаухова, виливає на його голову багно, заявляючи що він ретроград і таке інше. Вище, де я привела набір її ганебних оцінок шанованих професорів університету, в їх числі знаходяться також «компліменти» і на адресу Карнаухова.

Якою біллю в душах дітей відізветься скривджена Горак пам'ять про їх померлих батьків, а також безпідставні, безвідповідальні і ганебні оцінки тих, хто ще працює. В цьому відношенні приведу ще зовсім свіжий приклад. Нещодавно, десь місяць чи два тому зателефонувала мені донька Карнаухова, а її ніколи не бачила і до цього ніколи з нею не розмовляла. Вона попросила мене написати спогади про батька, а я їй відмовила, мотивуючи тим, що, на жаль, щоденника я ніколи не вела, пам'ять моя здає, а обмежуватись загальними фразами не варто. Зараз вона матиме можливість прочитати «спогади» про батька, написані Горак. Але краще б ці спогади не попадали їй в руки. Хочу «по-бабськи» нагадати Горак, якій зраджує пам'ять, коли це торкається її особисто (інакше вона б пам'ятала), як я її годувала з ложечки в лікарні для вчених, коли вона пластом лежала після операції. Або згадала б, як вона своїй найкращій подрузі Білогуб підставила ніжку, коли вирішувалось питання про надання останній якогось невеличкого, більш високого службово-громадського статусу (не пам'ятаю вже якого). Хоч всі були «за», і лише одна Горак була «проти», всі присутні прислухались до її мотивації, що «Білогуб не потягне». Я тоді ще не знала Білогуб – цієї чудової людини, бо інакше горою стала б на її підтримку. Про цей інцидент я Вілені Дмитрівні, щоб не травмувати її, ніколи не розповідала, але дізнавшись з опусів, що Горак і Білогуб – подруги, з подивом про це згадувала. І тільки тепер, ознайомившись з мемуарами Горак, зрозуміла, що додавати ложку дьогтю до бочки меду – це типова для неї поведінка і її улюблений прийом, з яким вона не розлучається.

Знову торкнулись питання батьків і дітей. Вістряк своєї критики, хоч і в завуальованому вигляді, Горак сконцентрувала на екс-завідуючих кафедрами професорках Костюк і Левчук. Виявляється, за подачею Горак, ці жінки здобули успіху в своїй кар'єрі не завдяки тому, що наполегливо працювали і до того ж не були обділені розумом, а тому, що мали впливових батьків. Скажу про себе. Дійсно, мій батько до війни займав вагому посаду голови Київського облвиконкому, з початком війни входив до штабу оборони міста, і загинув в бою під Києвом, коли наші війська залишали місто.

Я на факультеті ніколи про батька не розповідала, про нього колеги дізнались лише тоді, коли Брежнев, вручаючи за оборону столиці орден

Леніна, в своїй доповіді назвав прізвіща п'яти людей, в їх числі і батька, що внесли, як відзначалось, вагомий вклад в оборону міста, і саме тоді прізвищами цих людей були названі вулиці Києва. Батько загинув, коли мені було 14 років, і я навчалась в школі. Тому, якщо вірити в безсмертя душі, а таку можливість Горак в своїй книзі не відкидає, то можливо, вона має на увазі саме такий, віртуальний, вплив батька на мою кар'єру? Гадаю що якимось подібне до мого пояснення Горак мала б отримати, якщо не отримала, від дуже шанованої мною людини – Лариси Тимофіївни Левчук.

А зараз продовжу розповідь про себе. Після виходу на пенсію почала займатись журналістикою. Вивчивши значний, тепер уже напіввідкритий, архівний матеріал, надрукувала серію статей присвячених обороні Києва. До цього покликкала мене пам'ять про батька і борг перед захисниками Києва, які поклали за Київ своє життя.

Київ стримував навалу загарбників майже три місяці, і це було нечувано, якщо взяти до уваги те, що за такий проміжок часу Гітлеру вдавалось покласти до своїх ніг майже всі країни Західної Європи. Армії Південно-Західного фронту, який очолював генерал-полковник Кирпонос, а також партизанські загони і цивільні оборонці Києва, утворили міцний заслін не тільки Києву, але й Москві. Гітлер змушений був частину військових з'єднань зняти з Московського напрямку і перевести на Київський, що значно ускладнювало становище Південно-Західного фронту.

Начальник Генерального штабу Жуков неодноразово звертався до Сталіна за дозволом з метою збереження мільйонної армії тимчасово залишити Київ (ситуація була подібна до тої, коли Кутузов, рятуючи Москву від навали військ Наполеона, тимчасово її залишив). Сталін не давав дозволу на відвід військ, бо для нього важніше було те, щоб ПЗФ, до останнього відтягуючи на себе війська вермахту, зменшував натиск на Москву, і дозволив відвід лише тоді, коли Київ попав в кільце оточення – «Баришівського котла», що призвело до великих людських втрат. У серії своїх статей я доводила, що Київ врятував Москву, і виступала з критикою Дмитра Табачника, який, на манер Горак, спотворював ситуацію і бруднив генерала Кирпоноса, приписуючи йому те, що начебто з його, а не з вини Сталіна, Київ попав в оточення.

Я була дуже рада, віднайшовши в публікаціях Московських провідних істориків з питань війни Рязанова, В.Карпова та інших за високу оцінку Київської оборони. Як учасник війни і дослідник Київської оборони, я могла б багато розповісти про це болюче для мене питання і завжди, за найменшої нагоди, я його підіймаю. В потоці інформації про війну переважає інформація про те, як визволяли Київ, і майже немає про те, як попав ПЗФ у «Баришівський котел». Мовчить з цього приводу й Інститут історії України, де за сукупністю статей Табачник захистив докторську, а до того ще перебував в аспірантурі.

Поряд з іншим, Горак ставить мені в лико те, що я начебто критикую Радянську владу, якій мала б бути зобов'язана. Чи ж менше, ніж Горак? Хотіла б я, щоб вона показала цю критику? В яких публікаціях? Я думаю, що несприйняття мною позиції Сталіна з питань оборони Києва і критика Табачника з цих питань – це ще не критика Радянської влади, яку вона мені

приписує. Я боляче сприймаю затьмарені сторінки нашої історії – репресії і голодомор, як це сприймають усі нормальні люди. Але ніде з цього приводу в пресі не висловлювалась, хай про це пишуть «істматюки». А моя з цих питань позиція така. Я визнавала і визнаю комуністичну (соціалістичну) ідею найкращою з усіх тих, які створило людство. Багато чого позитивного в її реалізації було зроблено в нашій країні, але не менше й негативного. При всьому тому впевнена, що наш народ рано чи пізно повернеться до неї.

Від питань загальнодержавного плану знову перейду до наших університетських, в даному разі пов'язаних знову ж таки з езуїтськими прийомами Горак, які використовуються нею при розповідях про своїх колег. При цьому, окрім мене, обрала дуже шановану в університеті экс-завідуючу кафедри естетики Левчук. Перш ніж штрикнути її в болючі місця, Горак проспівала Левчук улесливі дифірамби: вона і красива, і розумна, і гарно читає лекції, і яскрава зірка на філософському небосхилі і.д і т.п. І тут же, кількома стрічками нижче, використовуючи свій неодноразовано випробуваний прийом, заявляє: «зжила себе», «пройшов її час» (чомусь одна Горак, перестрибнувши з Шевченківського до Соломонового університету, не «зживає» себе), «батько (Левчук –Н.К.) вже не в справах, протекціоністи вже скинуті», чоловік Левчук – відомий кінорежисер Гриць Кохан, також Горак чимось не догодив і став об'єктом її нападу. І лізе Горак в душу людям, лізе і ніяк не напіариться.

Розповідаючи про обрання декана, заявляє, зверніть увагу, що не громадськість, і я в тому числі, а сама Левчук «вважала себе достойною на обрання деканом». Я добре знаю Левчук, і ніколи не повірю в те, щоб вона, принижуючи себе, зверталась до Горак з таким проханням підтримати її, а остання начебто відмовила їй, сказавши, що буде підтримувати Тарасенка. Який сенс був у Левчук звертатись до Горак з подібним проханням, адже Горак не входила ні до Великої вченої ради, ні до складу ректорату, де це питання обговорювалось і вирішувалось, від Горак нічого не залежало. До того ж можуть викликати лише посмішку її розповіді про те, що Скопенко начебто цікавився її думкою щодо кандидатури на обрання декана. Адже кількома сторінками раніше вона розповідала, що ректор був таким «хамом», що ігноруючи її, навіть не відповідав на її привітання. Єдине в що можна повірити, це в те, що вона вмовляла Іванова відпустити Тарасенка із свого відділу, і той відпустив, порадившись з Шинкаруком, який мав дружні стосунки з ректором.

Мені ніколи в своєму житті не випадало дискутувати в такому принижуючому професора дусі. До цього змусила мене «опуси» Ганни Горак.

Оскільки Горак двічі повертається до моєї особи, щоб сповістити, не без долі ехидства, що я закінчувала інститут харчової промисловості й пришла у філософію від «холодильних установок і хлібопекарства», а значить, не з того кінця, і звідси моя філософська ерудиція сумнівна. Єрничуючи, не поцікавилась навіть, які там, в тому злочасному інституті факультети, і чи обов'язково випускники йдуть там від холодильних установок. До того ж я змушена нагадати загальновідомі факти, що філософи античного і більш пізніх періодів, включно з нашим, останнім, були одночасно і природознавцями. Лише згодом від філософії відбрунькувались окремі природничі науки. Природознавство,

поряд з пластами гуманітарного знання, відіграє важливу роль в розвитку сучасної філософії. На жаль, в наш час ще зустрічаються філософи, які думають, що філософію можна розвивати чистим кайфуванням і отримувати інформацію, так би мовити, з пальця і більше того, повчаючи з цього приводу навіть інших.

Нагадаю, що свою першу книжку з філософських проблем медицини Копнін написав у співавторстві з професором-медиком, перевидавши її в роки своєї зрілості. А мою докторську дисертацію, присвячену проблемі сутності життя в багатоаспектності його проявів, з цікавістю прочитав, й більше того, наполіг, щоб на основі узагальнення тих наукових знань, які я провела, дала визначення поняттю життя, що й було мною зроблено. Порадив також, щоб один з розділів дисертації відправила до Москви в журнал «Вопросы философии» у вигляді статті і щоб була присутньою на її обговоренні. І це було мною зроблено. Був надрукований цікавий, як на мою думку, розділ, а точніше стаття під назвою «Космос і життя», пізніше – надрукована брошура.

Багато з так званих «чистих філософів» прекрасно розуміє, що розвиток природознавства – одна з найважливіших передумов розвитку філософії. Напевно не випадково Горак в своїй книзі згадала про доповідь Босенка, якого в числі небагатьох філософів високо ставить і навіть присвятила йому окремий «опус». Назва доповіді, що приведена в книзі «З великими відкриттями в природознавстві матеріалізм змінює свою форму», багато про що говорить.

Щоб у молодого покоління не склалось враження, що в філософію можна прийти, так би мовити з кондачка, прямо так – від «холодильників і хлібопекарської справи», як це з в'ідливістю пише про мене Горак, розповім, як я прийшла у філософію. Дуже давно, ще на початку п'ятдесятих років минулого століття в газетах я прочитала, що до аспірантури філософського факультету університету запрошуються люди, що закінчили вузи природничо-наукового або гуманітарного профілю і які спроможні, подавши на вибрану тему реферат, здати відповідні екзамени. Крім так би мовити «чистого філософа» (нажаль, забула його прізвище), прочитав мій реферат також дуже відомий в ті часи в університеті історик, старенький проф. Віденський. Із багатьох бажаючих поступити до аспірантури філософського факультету прийняли мене з природничо-науковим ухилом і Кудіна – з гуманітарним.

Зазначу, що змінити професію технолога, яку я здобула в харчовому інституті (обрала цей інститут, коли не стало батька, під впливом напівголодного існування у воєнні і навіть повоєнні роки) сприяло прослуховування лекцій таких відомих в той час в університеті докторів біологічних наук, професорів – завкафедрою біофізики Богача і завкафедрою біохімії і цитології Новікова. Вони читали за сумісництвом, як і багато інших університетських професорів, лекції в харчовому інституті, що межує, як відомо, з Червоним корпусом університету.

Особливо цікавими для мене були лекції Новікова. В них він розповідав про роль біохімії і цитології не тільки в розумінні технології харчових процесів, але й в походженні життя і в фізіологічних процесах його прояву. (Цікаво, що на днях по радіо і по телебаченню сповістили, що чергову Нобелівську премію

отримали вчені за дуже важливі результати у вивченні процесів старіння на клітинному рівні). Вибір мною теми кандидатської дисертації «Філософське значення проблеми розвитку клітин» стало певною відповіддю на мою зацікавленість тією роллю, яку відіграють клітини в здійсненні життєвих процесів. Теж цікаво, що з авторефератом моєї кандидатської дисертації ознайомився, перебуваючи в Києві, всім відомий в ті часи не з кращого боку амбіційний академік Лисенко. Хтось з тих, хто організовував його перебування в Києві, підсунув йому мій автореферат, який щойно вийшов із друку. Під час кількахвилинної розмови з ним, академік заявив, що міг би розбити мій реферат, але утримається, і на цьому йому подяка.

Щоб поглибити свої знання з біохімії й цитології, так потрібних для досліджень теми, я здала кандидатські мінімуми не тільки з філософських дисциплін, а й з біохімії. Проф. Новіков погодився при захисті мною канд. дисертації бути одним з опонентів. В подальших дослідженнях, пов'язаних з філософськими проблемами біології, я обрала темою докторської дисертації вже згадану вище з іншого приводу проблему сутності життя в багатоманітності аспектів її прояву. Тут вже розуміння життєвих процесів не обмежувалось здобутими результатами вивчення їх на біохімічному і клітинному рівні, а значно розширилось із залученням результатів таких наук, як біофізика, біогеохімія, космічна біологія, кібернетика. Окрім публікацій розділів у вигляді статей в провідних філософських журналах Москви і Києва, була видана також широка за форматом книга, в товстій обкладинці, з епіграфами до кожного розділу, обсягом в 250 сторінок, яка була миттєво розкуплена в Москві.

В основу її була покладена докторська дисертація. Заздалегідь, ще при виборі теми і розробці стратегії дослідження радилась в Москві з відомим вченим, академіком Боніфатієм Михайловичем Кедровим. Дисертацію вже в готовому вигляді прочитав Копнін, а одним із опонентів на захисті виступив директор ін-ту фізіології, чл-кор. АН Богач. Розділи моєї дисертації друкувались в провідних філософських журналах «Вопросы философии», «Философские науки», «Філософська думка» та інших. Сподіваюсь, що своєю розповіддю я задовольнила цікавість тих, хто хотів знати, як від «холодильних установок і хлібопекарства» я прийшла в філософію і чи в ній я перебуваю на своєму місці.

Крім відомих вчених природничо-наукового профілю багато сприяли в становленні мене як вченого філософи Копнін, про що я вже говорила вище, і Шинкарук. З ними я досить довгий час безпосередньо спілкувалась по роботі тоді, коли Копнін очолював в кафедрі на філософському факультеті, а я була парторгом кафедри, а з Шинкаруком тоді, коли він був деканом факультету, а я – завідуючою кафедри філософії природничих факультетів. Цим людям я зобов'язана за підтримку в моєму становленні вченого. Копнін знайшов час, щоб прочитати мою докторську і дав цінні поради, в їх числі – поїхати до Москви й бути присутньою на засіданні редколегії журналу «Вопросы философии», де у вигляді статті «Космос і життя» обговорювалась важлива частина моєї дисертації, а Шинкарук, навіть більше того, сам поїхав зі мною на

засідання ВАК до Москви, куди мене запросили після захисту дисертації, напевно, з цікавості, побачити мене і почути, яку там докторську при одностайній підтримці захистила жінка в Києві. Це була перша, подана з України, «жіноча» дисертація. Пам'ятаю, що «бідному» Володимирі Іларіоновичу довелось після засідання ВАКу ночувати на вокзалі, бо ми переплутали місце зустрічі і заздалегідь організована мною вечеря і місце його ночівлі зірвались.

Горак, розповідаючи про Шинкарука і тут не утрималась, щоб не сповістити щось неприємне і непотрібне, а саме про його з роками «згасаючу роль», наче когось це може обминути.

Хочу сповістити, що на кафедрі користувались пошаною, крім названих вище природознавців, ще й такі відомі в університеті вчені, з якими спілкувалась кафедра, як професор, який згодом став директором Ін-ту фізіології, Богач, проректор університету, доктор фізико-математ. наук проф. Жмудський, директор університетської астрономічної обсерваторії проф. Всесвятський та багато інших. Вони входили до складу редколегії журналу «Філософські проблеми сучасного природознавства», що видавався кафедрою, виступали разом з філософами опонентами на захисті дисертацій, брали участь в роботі методологічних семінарів, що діяли на факультетах та багато іншого.

Розповідаючи про роботу факультету й кафедр Горак акцентувала свою увагу на недоліках здебільше надуманих. Позитивне, що мало місце в роботі великих факультетських колективів залишалось поза її увагою, або подавалось в спотворену вигляді. На завершення своєї відповіді на опуси Горак, хоч розмову можна було б продовжувати в більш-менш розгорнутому виді, обмежусь лише слідуючими сентенціями:

1. В книзі багато розповідей про знівечену долю людей, які попали під 5 – у графу. У мене немає підстав ставити під сумнів достовірність інформації, яку подає Горак, але насторожує те, що можливість окремих випадків подається так, що читач може прийти до висновку, що в Україні поширений антисемітизм, чого в дійсності немає.

Звинувачення в українському націоналізмі я особисто сприймаю як щось подібне зі звинуваченнями в антисемітизмі. Якщо антисеміти у євреях бачать недолік вже в тому, що вони євреї, то русифіковані українці, і навіть дехто з росіян в українцях, які виступали проти русифікації і за незалежність - бачать націоналізм. Якщо в книзі Горак знайдеш багато співчуття до «ізгоїв» євреїв, то чомусь не знайшлось місця на захист «ізгоїв» іншого порядку - українських націоналістів, особливо після всім відомого розгону їх в інституті філософії.

2. В книзі мені не траплялося побачити нових ідей, які збагатили б соціологічну науку, фахівцем якої є Горак. І якщо представлені загально відомі інформаційного порядку матеріали, в яких розповідається про роботу вчених рад в університеті і в інституті, а також подібні їм, читабельні, то лише завдяки журналістському хисту автора.

3. В книзі дуже багато самолюбівання. А навіть коли автор якісь дуже незначні критичні моменти на свою адресу висуває, то зразу ж зводить їх

нанівець поясненнями і виправданнями. До того ж, неодноразово приведені й повторювані висловлювання різних людей на адресу Горак, що вона «вельми розумна», зроблено з метою піднесення власного престижу.

4. Кидається в очі розв'язність у формі подачі матеріалу, особливо коли мова йде про людей.

5. Не буду відзначати цікаві моменти, які я головним чином угледіла в заключних частинах книжки, бо вони не спроможні перекреслити загальне негативне враження від неї.

Вражає неவிбагливість видавців, які готували книжку до друку, і тих, хто сприяв її виданню.

Доктор філософських наук,
професор, академік АН ВШ України
Костюк Н. Т.

2. Чого варті двомовні опуси одного „майже стерильного” радянського совка

Про свою „майже стерильність” Ганна Горак – автор книги „Сорок сороків”, що складається із сорока опусів, повідомляє з самого початку – на стор. 9. Батько і мати в неї справжні українці, а вона, маючи хист до журналістики, змушена була погодитись йти на філософський факультет.

Рішуче відмовившись від всіх інших філософських спеціальностей, обрала спеціальність наближеного до журналістики історичного матеріалізму, скорочено „істматюка”, якого в докторській дисертації успішно захистила 1979 року в Інституті філософії проблемною пропозицією переназвати (комп'ютерщики кажуть – перевантажити) істмат, якщо не захопленою вже науковим комунізмом соціологією, то структурним суспільствознавством. Потреба в цьому виникла після того, як в 60-ті роки в Інституті були розформовані відділи діалектичного й історичного матеріалізму і введені відділи логіки наукового пізнання і соціальної філософії, а в 70-ті відновлені розформовані відділи – істмат в „чистому вигляді” совків з нової історичної спільноти радянських людей і діамат під назвою „філософської антропології”. Стерильність позначилася також на інших відділах, які всі разом „стиналися на ноги” і доводили, що належать до позаштатного ідеологічного відділу ЦК КП(б)У-КПРС.

На стор. 81 Горак розповідає, як вона зрадила батька – доцента Київського сільгосп. ін-ту. Її стерильність не припускала думки, що батька могли розстріляти і розстріляли в 1937р. безвинно, як українського націоналіста (був галичанином), німецького (навчався в Німеччині) й польського (мешкав на окупованій поляками території Західної України) шпигуна. Якщо заарештований, значить, винен. І винен за статтею ЧСІР (член семьи изменника родины) кожен з родини репресованого. Остання зустріч п'ятирічної доньки з батьком, подароване їй прощальне фото з побажаннями українською мовою „рости фізично здоровою і світлою душею”, розповіді матері.. „Як мені, вихованці сталінських часів, було в цьому розібратися? ...Як я страждала від того, що мій любий батько – „ворог народу” (там само).

При вступі до університету Горак, на пораду матері – вихованки Київської трудової школи № 1 (тієї самої, 70% вихованців якої на чолі з своїм директором Дурдуківським були ще напочатку 30-х репресовані на „процесі СВУ”, і тоді ж помер у Київській в'язниці за український націоналізм Коносевиц І. Г. – батько матері, а ще раніше – розстріляний більшовиками у

Проскурові другий дід). Мати радила доньці приховати факт її біографії про арешт батька, мовчати, а якщо вимагатимуть, то казати і писати, що загинув десь у лихолітті війни. По-людськи це можна зрозуміти.

Горак була, зокрема, свідком й учасником винувального обговорення одного із студентів, який захищав свого репресованого батька, і його виключили з комсомолу, з університету й відправили на шахти Донбасу для перевиховання.

Ганна Горак, поступивши до університету, ходила в активістах. Проте одного разу її викликали до комітету комсомолу, і шанований всією комсомольською громадськістю факультету комсорг Ігор Карнаухов порадив їй написати заяву про приховання у своїй біографії арешту батька. Ганна згадує про це двоїсто – з вдячністю Карнаухову, який після листа справу припинив, і з краскою сорому: „Написала покайну заяву. Я тепер вже свідомо зрадила батька” (там само).

Після цієї заяви, коли приховувати арешт батька було вже ні до чого, чи намагались донька і її мама, як це робили в часи хрущовської відлиги сотні тисяч інших радянських людей – тих самих „совків”, писати заяву з проханням реабілітувати рідну їм людину? На клопотання рідних він був би, гадаю, реабілітований щі в 60-ті роки, і був реабілітований, вже без всякого клопотання, за горбачовської перебудови в 1988р. із сповіщенням про це Ганні, яка не знайшла часу піти до архіву і потримати в руках батькову архівно-слідчу справу, прочитати на титульній сторінці застереження „Совершенно секретно” і „Хранить вечно”, далі в „Анкетных данных” в графі про родину знайти себе (якщо немає, то беріг батько доньку від занесення її в список ЧСИР). На останній сторінці справи дається підписаний (якщо комендантом-розстрільником Шашковим, то це означає стовідсотковість поховання Горака в Биківні) акт розстрілу і далі – листи рідних з проханням реабілітації.

До своїх довідкових книг „Сосни Биківні свідчать: Злочин проти людства” я вніс Горака Івана Степановича (Станіславовича) відразу, як тільки довідався про реабілітацію його в 2001р. (кн. 2., с.124) і в наступних книгах (кн. 3, 2002, с.419; кн. 6, 2005, с.154, 250 й 418). Посилання приводяться, щоб закріпити думку Ганни Горак про безплідність й зловивість їхнього автора.

Опус „Жовтень 1990р.” (стор. 150-160) розповідає про неймовірну подію, яка відбулася через рік після реабілітації батька. Студенти відмовились слухати лекції Ганни Іванівни, погодилися лише вислухати прощальну заяву, в якій вона розповіла про свою репресовану родину. Студенти притихли. Один з них – землячок висловив з цього приводу співчуття і пробачився за те, що вони продовжать наполягати на своєму.

Наполягали, однак, вже не так рішуче. На загальних зборах студентів і викладачів факультету декан, ректор, Бистрицький (з Інституту філософії) та інші переконали студентів відступити. Гадаю, всім їм, навіть „Хаму”-ректору, Ганна Горак має бути вдячною. І в першу чергу, - вдячною рідному батькові, який, „смертю смерть поправ”, вважаю, врятував свою доньку.

Правда, менш стерильною вона від цього, на жаль, не стала. Через півроку, в квітні 1991р., в парламентській газеті „Голос України” з'явилася

стаття „Мімікрія”, яка розповідала про партійно-кагебістський погром 1972р. Інституту філософії АН УРСР, виконаний не без керівництва Інституту – дирекції (Шинкарук В. І., Йолон П. Ф.), партбюро (Йолон П. Ф., Попович М. В. й інші), профкому (Нічик В. М.). Було заарештовано й засуджено на 7 років концтаборів й 5 років заслання за український націоналізм Євгена Пронюка й Василя Лісового. Ще 5 співробітників Інституту звільнено за те саме з праці, в тому числі й автора майбутньої „Мімікрії”. Останнього – за листи до ЦК КПУ Щербицькому і Ляшку на захист заарештованих 1972р. інакшесудомою українських інтелігентів Василя Стуса, Євгена Пронюка і Василя Лісового, яких я знав особисто.

За це мене негайно звільнили з посади старшого науковця з наступним адміністративним висланням з Києва на Донбас для перевиховання в робітничому середовищі та записаним до партійної книжки строгим партійним стягненням „за втрату політичної пильності, що проявилась в підтримці дружніх відносин з особою, яка, як виявилось, займалась антирадянською націоналістичною діяльністю” (цитую з пам'яті).

„Мімікрія” викликала загальне обурення трудового колективу Інституту філософії. Директор написав до газети листа з проханням надрукувати його. В ньому йшлося, серед іншого, що допомогти Ф. Канаку й М. Роженку було вже не в його силах.

Не обмежилася формальним приєднанням до одностайного засудження автора „Мімікрії” всією філософською громадськістю України і Ганна Горак. Написала до редакції теж листа, надрукувала в своїх опусах. Жовтень 1990-го нічого не навчив. Зважаючи на звільнення з Інституту філософії від „націоналістичної групи”, за яке В. І. Шинкарук несе відповідальність, і порівнюючи цей мінус з усім зробленим ним для Інституту філософії, Г. І. Горак вважає, що останнє набагато переважає перше (с. 117, 274-285).

Відповідаючи на ненадруковані листи В. І. Шинкарука, Г. І. Горак і багатьох інших, редакція газети надрукувала підсумкову статтю відомої журналістки з копією характеристик на заарештованих Євгена Пронюка й Василя Лісового, підписаних „трикутником” для КГБ, з вимогою колективу Інституту філософії „покарати якомога суворіше”. Презумкція безвинності до рішення суду тут, як бачимо, не має значення.

„Заяву” колективу Інституту філософії, яку відмовилась друкувати парламентська й інші газети, довелось видрукувати в науковому часописі Інституту філософії „Філософська і соціологічна думка”. Закінчується ця „Заява” висновком, що Роженко – наклепник.

Ненабагато кращим висновком закінчується стаття Ганни Горак: „Н.Роженко – личность бесплодная и злобная”.

Погортав опус і полегшено зітхнув. Без коментарів цитую те, що я там серед сорока сороків знайшов:

„... она (проф. Л. Т. Левчук – М. Роженко) изжила себя, миновало ее время. Нет больше блестящего общественного положения: отец не удел, покровители свергнуты» (с. 66)

„Ее (проф. Н. Т. Костюк – *М. Р.*) блестящая карьера большей частью определилась „высоким происхождением” – была дочерью крупного советского функционера, ... имела все философские регалии, но в ней как-то все окрашивалось исходным образованием: окончила пищевой институт. И уж слишком много было в ней самолюбования. В пенсионный период особенно раздражала своими махрово просоветскими настроениями, которые рьяно отстаивала при каждом удобном случае... Ей ли, взлелеянной, обласканной, вознесенной советской властью грешить против нее?” (с. 67-68). „Первичное образование даже не естественно-научное – естественно-техническое: что-то вроде холодильных установок или хлебопекарского дела” (с. 99)

„Он (проф. М. П. Гончаренко – *М. Р.*) был махровый ретроград. И, хотя подвизался на социологическом поприще, дух новизны ему претил” (с. 75)

(Проф. И. Ф. Надольный – *М. Р.*) „был очень зауряден и просто неумен, не говоря уже о научном авторитете” (с. 90)

(Проф. О. В. Шугайлін – *М. Р.*): „Классический представитель модного в ту пору направления „философии естествознания”, преисполненного желанием „офизичить” философию, „поднять ее до уровня” матричного изложения, плюс ко всему – явно шизоидная индивидуальность, которых, как мне кажется, среди философствующих физиков и математиков того времени было довольно много” (с. 98)

„... бесследно исчез он (проф. М. В. Дученко – *М. Р.*) из памяти факультета” (с. 101)

„... раздражала его (проф. О. Я. Лисенка – *М. Р.*) неорганизованность и, в общем, его прохладное отношение к своим обязанностям, и какая-то ироническая, даже наплевательская позиция по распоряжениям сверху (он знал их цену), и довольно беспечное отношение к преподавательскому долгу, который я буквально идолизировала” (с. 106)

„... основной чертой его (проф. В. К. Танчера – *М. Р.*) руководящей деятельности было некоторое безразличие к судьбам факультета. И закрыли факультет не без его участия, и вообще функции философа у него сводились, как мне кажется, к атеистической пропаганде” (с. 116)

„... избрание любого из двух последних претендентов (деканом заместь проф. А. Є. Конверського – *М. Р.*) повело бы факультет по другому пути, по крайней мере, не привело бы его к той мере духовного оскудения, в котором он находится сейчас... Вот и окружение нынешнего декана очень типично, замдеканы, например, все как на подбор – люди, у которых нет ни грамма философичности” (с. 122).

„На этом посту он (проф., проректор ун-ту В. І. Стріха – *М. Р.*) просто провалился” (с. 126)

„Он (проф. В. О. Босенко – *М. Р.*) стоял за спиной у всех нас, сидящих за кафедральным столом с низко опущенными головами. Мы заполняли индивидуальные планы на следующий (1993 – *М. Р.*) учебный год. Из 12 присутствующих одиннадцать были его студентами в разное время, а некоторые – и любимыми учениками. Но его обращение к нам было гласом вопиющего в пустыне: „Ведь я учил всех вас, я в университете 40 лет, почему

же вы трусливо молчите?” ... скажите хоть слово в мою защиту”... Народ безмолствовал” (с.218-219). „Я действительно не встречала более преданного марксизму последователя... Пару десятков лет он был фаворитом студенческих масс и бельмом в глазу у начальства... Он всегда и по любому поводу возражал” (с.219). „Лично мне претил марксистский фанатизм Босенко... Одно время на него было организовано мощнейшее наступление по поводу „идеалистических извращений”... Нашелся исполнитель травли. Где Острянин выискал подобного монстра, не знаю, наверное, сработал принцип „рыбак рыбака...”. К нам он пришел из Института иностранных языков, и за ним тянулась слава непримиримого врага Копнина. Некто Иван Иванович Кошевой” (с. 223)

(Проф. А. Т. Нелеп – *М. Р.*) „не поднявшийся до высот философского миропонимания и профессионализма” (с. 243).

Після наведених вище образливих характеристик колег-професорів в „бестселері” Ганни Горак – теж професора (але вже не Шевченкового, а Соломонового університету з підтримкою колег з Інституту філософії), доводить Ганні Горак, що я плідний та незлобивий, не буду. Нагадаю лише, що я захистив у Шевченковому університеті докторську дисертацію, і з ВАК, куди були послані на затвердження документи, надійшла вимога підтвердити не „плідність”, а характеристику. Зважаючи на анонімку, підписану „сотрудниками КИСИ”, в якій йшлося про те, що дисертант – „український націоналіст”. Анонімку було відіслано на підтвердження за місцем праці – до КІСІ, звідки її для перестраховки переслали до Інституту філософії, де 13 років тому здобувач „втратив політичну пильність”.

Горбачовська „перебудова” була в розгарі. Однак Інститут філософії вирішив теж для перестраховки не ризикувати і, за підписом секретаря партбюро Бистрицького, підтвердити не в інтересах істини, а в інтересах правди – „втрату політичної пильності”. Як розвивалися далі події, документально подається в книгах „Тоталітарна держава і політичні репресії в Україні у 20-80-і роки (К., 1998 (1884) р., стор. 240-254: Партійно-кагебістський погром Інституту філософії АН УРСР 1972 р.), „Квантова логіка” (К., 2000 р., 312 стор., в додатках 3-4), „Після 6 липня 1972 року” (К., 2003 р., 41 стор.)

Книга Ганни Іанівни Горак написана оригінально – „російською та українською мовою”. Російськомовних в ній – 340 сторінок, україномовних – 15. Останнє складає трохи більше 4% від всієї книги – така собі, як бачимо, „майже стерильність”. Батько автора книги – українець, російською не володів. Кому тоді потрібна така псевдодвомовність? Україні? Гадаю, що комусь, можливо, потрібна. Але не стерильно зросійщеній Україні.

Доктор філософських наук,
професор, академік АН ВШ України
Роженко М. М.

3. Квантова логіка в Інституті філософії АН УРСР 1972 року

Лену Політбюро ЦК КПРС, Першому секретарю ЦК КПРС, члену ЦК КПРС тов. Шершнікову В.В.
Лену Політбюро ЦК КП України, Голові Ради Міністрів України тов. Лашку О.П.

Вельмишановний Володимире Васильовичу,
Вельмишановний Олександре Павловичу.

Не гестолоюче дати звернути увагу на себе змушує мене Вам. Заарештовані співробітники нашого Інституту В.Лісового і Є.Пронюка. Починаючи з весни мене також переслідують в Києві. В роботі і по місту я їду тепер часто не сам, а "в парі". Вся моя "вина" полягає в тому, що я вважаю своїм громадянським обов'язком, обов'язком комуніста і науковця не поганою з кваліфікацією критико-літературної діяльності заарештованого кандидата ц.р. ссід як "веретні радянському ладові". Всі люди вийшли з нашого середовища. Нікого з них, крім В.Лісового і Є.Пронюка, з якими працюю в аспірантурі (та щойно заарештованих) не знаю. Деяку ясність внесла телевізійна заява А.Додошова в судові процеси, що потягла, замість того, щоб бути відкритими чи навіть, для переконливого уроку на майбутнє, - не тільки (з використанням преси, радіо, телебачення тощо), косячи, традиційно закритий характер. "Відкритий лист" З.Фрашкізів фальшивий, до написання за підписом і в дусі "показаних" 50-х рр. А тепер ще ці арешти В.Лісового і Є.Пронюка. Не знаю його, знаю його, вірю йому, незважаючи ні на що. Прошу Вас, уважте їх, не допустіть історичної помилки 37-го року.

З повагою

ЦК КП України
Загальна управа
Сектор з питань науки
Вулиця М. Коцюбинського
Київ
24.07.1972 р.

14.07.72 *М.Роменко* - старший науковий співробітник Інституту філософії АН УРСР кандидат філософських наук комуніст

М.Роменко
Володіння адреса: Київ, 142, вул. Вернадського, 61, кім. 80

а) "...вважаю своїм громадянським обов'язком..."

3. Квантова логіка в Інституті філософії АН УРСР 1972 року

Машинна картка
М. Шибанов
4. 8. 72

СЕКРЕТАРЮ ЦК КП УКРАЇНИ

товаришу ЩЕРБИЦЬКОМУ В.В.

За Вашим дорученням у відділі науки і учбових закладів ЦК КП України 1 серпня 1972 р. відбулася розмова з старшим науковим співробітником Інституту філософії АН УРСР, кандидатом філософських наук, членом КПРС М.М.Роженком, який звернувся з листом до Вас з приводу арешту Лісового, Пронька та ітш. У бесіді брали участь зав.сектором відділу науки і учбових закладів ЦК КП України Дорогунцов С.І., директор Інституту філософії АН УРСР Шинкарук В.І., секретар парторганізації інституту Йолон П.Ф...

В процесі бесіди склалося враження, що Роженко М.М. в своїх оцінках ворожої діяльності Пронька, Лісового та ітш. не виявляє достатньої послідовності, партійної принциповості і гостроти, недооцінюючи небезпеку подібної діяльності. Вважаємо необхідним інформувати, що партійні збори Інституту філософії АН УРСР доручили партійному бюро розглянути питання про відповідальність комуніста Роженка М.М. у зв'язку з справою Пронька, Лісового та ітш.

Просимо Ваших вказівок.

Зав.відділом науки і учбових закладів ЦК КП України *Цветков*

2. 10. 72...

б) "Просимо Ваших вказівок"

3. Квантова логіка в Інституті філософії АН УРСР 1972 року

Д О В І Д К А

Відповідно до доручення секретаря ЦК КДІ України товариша Щербицького В.В. питання про відповідальність старшого наукового співробітника Інституту філософії АН УРСР, члена КДРС М.М.Роженка розглянуто 8 серпня цього року на засіданні партійного бюро Інституту.

За втрату політичної пильності в ставленні до осіб, що, як виявилось, займалися антирадянською, націоналістичною діяльністю, партійне бюро Інституту оголосило т.Роженку М.М. сувору догану з занесенням до облікової картки. Наказом директора Інституту філософії т.Роженка М.М. звільнено з посади старшого наукового співробітника Інституту.

Зав.сектором відділу
науки і учбових за-
ладів ЦК КДІ України

Дорогунцов
Дорогунцов

"8" серпня 1972 року.

В.В. Щербицький
8 серпня 72

в) "За втрату політичної пильності"

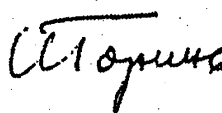
4. Квантова логіка в Інституті філософії НАН незалежної
України

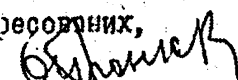
Директорові
Інституту філософії
АН України
академіку Іринкаруку В.

Вельмишановний Володимире Іларіоновичу!

Звертаємо Вашу увагу на вкрай затягнене відновлення на
роботі звільненого Вами з політичних мотивів з посади старшого
науковця Інституту доктора філософських наук, професора Миколи
Романюка. Просимо прискорити вирішення цього питання.

Голова
Демократичної партії України Ю. Бедазь

Голова
Української республіканської
партії,
народний депутат України М. Горинь

Голова
Всеукраїнського товариства репресованих,
народний депутат Київщини С. Прош

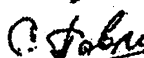
Голова Руху,
народний депутат України В. Черновіл

Народний депутат України, академік С. Кислий

Член-кореспондент АН України, професор О. Боголюбів

Член-кореспондент АН України, професор І. Жишнівський

Письменник В. Яценко

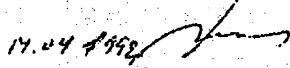
Народний депутат України, професор С. Павлюк

Академік І. Ситник

а) "Просимо прискорити вирішення цього питання"

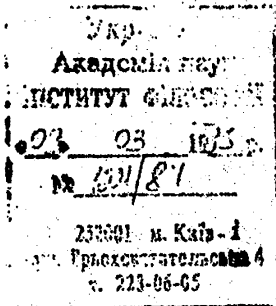
4. Квантова логіка в Інституті філософії НАН незалежної України

Органи КДБ представили список ... осіб, в якому числились і два кандидати наук, нині доктора Ф.Канак і М.Роженко. Їх перебування в інституті уже не було в моїй владі.

17.04 1998

Академік АН України
В.І.Шинкарук

1)

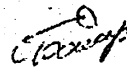

Пану РОЖЕНКУ М.М.
252021, Київ, 21
Кловський узвіз, 12-а,
кв. 39

Інститут філософії НАН України повідомляє, що відповідно до постанови Бюро Президії НАН України № 281 від 21.12.94 р. скасовано §§ 3, 4 наказу № 96 від 10.08.72 р., яким Ви були звільнені за скороченням штатів.

Якщо Ви вважаєте, що Ваше звільнення відбулося з політичних міркувань, то можете звернутися до інституту з заявою на поновлення, привівши відповідні документи цього.

В.о.вченого секретаря
кандидат філософських наук

С.В.Бондар.

2)

б) Доводь, що ти не верблюду

4. Квантова логіка в Інституті філософії НАН незалежної України

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комісія з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин

№ 08-23/44-142

25 лютого 1996 р.

Віце-президентові НАН України
академіку НАН України
п. П. Толочкові

В Комісії розглянуто листову відповідь віце-президента Національної академії наук (НАН) України за № 121/144-2 від 12.02.96 р. про поновлення професора М.Роженка на роботі в Інституті філософії НАН України.

Підставою поновлення його на роботі є постанова Бюро Президії НАН України від 26.12.1994 р. за № 281 про скасування постанови від 31.07.1972 року, за якою "за скороченням штатів" було звільнено М.Роженка з посади старшого наукового співробітника Інституту філософії НАН України. Директором Інституту філософії НАН України академіком В.Шинкаруком скасовано наказ за № 96 від 10.08.1972 р., за яким було здійснене те звільнення. Згідно звернення М.Роженка в Комісію з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин за № 06.23/12-463 від 14.08.1995 р. він ні раніше, ні зараз не мав і не має претензій на невплату йому грошової компенсації за будь-який період безробіття. Окремо й особливо підкреслює він це у своїй заяві до Комісії за № 636 від 12.03.96 р.

Отже, усунуто всі перешкоди для поновлення М.Роженка на роботі.

Оскільки Ви, Петро Петрович, як віце-президент НАН України, на якого покладено відповідальність за виконання постанови № 281, просите сприяння нашої Комісії у справі поновлення М.Роженка на роботі, то Комісія, враховуючи зазначене у Вашому листі те, що "Інститут філософії НАН України, виявляючи добру волю, готовий прийняти його на роботу", висловлюється за поновлення ним вже професора М.Роженка на роботі в Інституті філософії НАН України на попередній посаді старшого наукового співробітника, на яку він був обраний за конкурсом на 5 років, пропрацювавши лише 1,5 року.

Про зарахування М.Роженка на роботу в Інституті філософії НАН України просимо сповістити нас і галузника.

З повагою,

ГОЛОВА КОМІСІЇ

В. Г. БУТКЕВИЧ

в) "...просимо сповістити нас..."

4. Квантова логіка в Інституті філософії НАН незалежної
України

НАРОДНИЙ ДЕПУТАТ УКРАЇНИ

"28" вересня 1999р.
83/545-1-9

Голові Верховного суду України
В.Ф. Бойку

Вельмишановний Віталій Федорович!

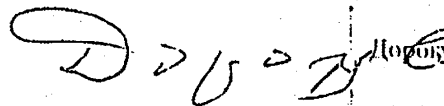
Звертаюсь до Вас і прошу допомоги у виключно важливій справі. У 1972 р. ряд працівників Інституту філософії НАН України були притягнені до відповідальності за надуманим звинуваченням у антирадянській, націоналістичній діяльності. Двоє з них засуджені до різних термінів ув'язнення. Серед тих, хто притягувався до відповідальності був старший науковий співробітник, кандидат філософських наук Роженко Микола Маркович. Він був звільнений з посади, яку займав за втрату політичної пильності в ставленні до осіб, що, як виявилось, займалися антирадянською, націоналістичною діяльністю. Оскільки в м. Києві влаштуватися на роботу було неможливо, він був рекомендований на посаду викладача Хмельницького технологічного інституту побутового обслуговування.

В останні роки всі, хто несправедливо постраждав, поповненні на роботі в Інституті філософії НАН України, а Роженку М.М. відмовлено на тій підставі, що нібито він був звільнений з роботи не за політичними мотивами, що не відповідає дійсності.

Справа про поповнення на роботі Роженка М.М. розглядалась Печерським районним і Київським міським судами, які із згаданих мотивів відмовили йому в поповненні на посаді старшого наукового співробітника Інституту філософії НАН України.

Дуже прошу Вас, шановний Віталій Федорович, відповідно до Закону вирішити питання про поповнення на посаді старшого наукового співробітника в Інституті філософії НАН України Роженка Миколи Марковича, яку він займав до звільнення у 1972 г.

Прошу також розглядати це моє звернення як письмове свідчення про те, що Роженко М.М. був звільнений з роботи в Інституті філософії саме з політичних міркувань.

 Дорощенко С.І., 282

д) "...був звільнений з роботи в Інституті філософії саме з
політичних міркувань".